

11 až 14 První květy (obr. 11), plně kvetení (12) a zmrzlé květy (13) meruňky obecné (*Prunus armeniaca*), odrůda 'Velkopavlovická', v ovocném sadu Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Lednici v r. 2024 a změny termínu fenofáze prvních květů meruňky v letech 1961–2024 na lokalitě Lednice (14). Monitoring probíhá v ovocném sadu Ústavu ovocnictví ZF MENDELU.

15 až 17 Dlouhodobé fenologické proměny v období let 1951–2024 (obr. 15) – průměrné datum kladení prvního vejce v populaci sýkory koňadry (*Parus major*) opět na lokalitě Lednice. Umístění ptačí budky (verze sýkorník, 16) a samička v ptačí budce (17). Snímky P. Dížkové a všechny orig. L. Bartošová

během 2.–7. dubna. Jde opět o ukázkou velmi časně aktivity ptačí populace, přičemž dlouhodobý průměrný počátek kladení vajec je pozorován až 18. dubna.

Jak se zapojit do fenologického výzkumu

Je patrné, že jsou to právě dlouhodobá fenologická data, která slouží jako bioindikátor změn prostředí či podnebí. Posuny do dřívější doby zjišťujeme nejen v ČR, ale byly pozorovány i v zahraničí a v současné době jsou považovány za jeden z dopadů klimatické změny. Prodlužování vegetační sezony (způsobené časným nástupem jara a případně i teplým pozdním podzimem) tak bereme jako skutečnost a musíme se vyrovnat s dopady změn, jimiž jsou zejména vyšší riziko jarních mrazíků, které přicházejí po falešném jaru a vegetace je tak již ve fázi růstu a vývoje, a tedy výrazně zranitelnější, nebo brzké odčerpávání vody z krajiny opět kvůli dřívějšímu startu vegetační sezony, kdy rostliny dříve odebírají vláhu z půdy.

Pravidelnost a vytrvalost v monitorování proměn přírody představuje tedy alfu

a omegu této vědní disciplíny. Zároveň sledování fenologických proměn není nijak složité. I z toho důvodu byly v r. 2014 založeny internetové stránky www.fenofaze.cz, sdružující hlavně studenty Mendelovy univerzity, kteří pravidelně v každém semestru fenologické fáze monitorují. Od r. 2019 jsou tyto stránky otevřeny i pro širokou veřejnost a zvou dobrovolné pozorovatele. Od r. 2024 se zapojují také pedagogové a žáci prvního stupně základních škol (konkrétně ZŠ Slavonice, ZŠ Nezdenice, ZŠ Záhorovice a ZŠ Komňa), a to také díky spolupráci s Ekologickým institutem Veronica, který fenologický monitoring aktivně propojuje se svými výukovými programy. Studenti, dobrovolníci a žáci tak pomáhají při sběru dat a monitorování fenologických proměn. Jejich práce přispívá nejen k pochopení významu průběhu počasí na vývoj rostlin, ale i k pochopení vlivů rozdílných místních podmínek během vegetační sezony. A v dlouhodobém měřítku přinese informace o dopadech změny podnebí na sledované druhy.

Pro další výzkum dopadů proměn přírody jsou velmi významné fenologické proměny polních plodin. I zde vidíme krátkodobé a dlouhodobé reakce kulturních rostlin na počasí a podnebí. Fenologický monitoring řady zemědělských plodin je podstatný mimo jiné pro růstové modely, pomocí kterých vědci počítají např. dopady vysokých teplot či sucha na výnosy a produkci; pozemní fenologická pozorování jsou také velmi důležitá při kalibraci družicových dat. I proto je sběr fenologických dat polních plodin zásadní a do monitorování se opět může zapojit nejen zemědělec, ale i dobrovolník z řad široké veřejnosti, a to jak na webu www.fenofaze.cz, tak na stránkách www.intersucho.cz.

Výzkum probíhá s podporou Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy v operačním programu Jan Amos Komenský (projekt CZ.02.01.01/00/22_008/0004635).

Doporučenou literaturu najdete na webové stránce Živa.